

5. Приходько В. В. Педагогічна антропологія і направленість реформи вищої освіти в Україні / В. В. Приходько // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Вип. 44. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2007. – С. 77-82.

6. Приходько В. В. Полишаючи гумбольдтівський університет / В. В. Приходько // Міжвузівський збірник наукових праць „Філософія. Культура. Життя”. – Випуск 29. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2007. – С. 118-127.

7. Приходько В., Шевченко С. Ранжування ВНЗ як інструмент державно-громадського управління якістю вищої освіти / В. Приходько, С. Шевченко // Вища школа. – 2008. – № 7. – С. 33-43.

8. Толстой Л. Н. Воспитание и образование. – Собр. соч. – В 22-х т. – Т.16. – М. : Художественная литература, 1983. – С. 29-65.

9. Толстой Л. Н. О народном образовании. – Собр. соч. – В 22-х т. – Т.16. – М. : Художественная литература, 1983. – С. 7-28.

10. Толстой Л. Н. Прогресс и определение образования. – Собр. соч. – В 22-х т. – Т.16. – М. : Художественная литература, 1983. – С. 66-96.

Автор анализирует причины глубокого кризиса в системе образования, опираясь на философско-педагогическое наследие Л.Н. Толстого.

The author analyzes the reasons of deep crisis in the education system, based on the philosophical and pedagogical heritage LN Tolstoy.

УДК371.124.134(494)

П'ятакова Т. С.

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ШВЕЙЦАРІЇ

Автор статті розкриває проблеми полікультурної освіти як важливої складової сучасної освіти, що сприяє розвитку міжкультурної компетентності майбутніх учителів Швейцарії. В ході роботи над статтею автор визначив основні вітчизняні та зарубіжні підходи до тлумачення понять «полікультурна освіта» та «міжкультурна компетентність», окреслив цілі та завдання міжкультурної педагогіки.

Постановка проблеми. Основними напрямками освітньої інтеграції дослідники визначають як впровадження європейських норм і стандартів у національну освіту, так і поширення власних здобутків. Зважаючи на те, що у контексті євроінтеграційного розвитку Україна постала перед необхідністю адаптувати до 2010р. нормативно-правову базу вищої освіти відповідно до вимог Болонської декларації, ми є свідками процесів модернізації системи вищої професійної освіти України. У 1996р. Рада Європи вводить у теорію та практику професійної підготовки поняття ключових компетентностей, наявність яких повинна, зокрема, сприяти збереженню демократичного суспільства у мультикультурному середовищі. В Україні ідеї полікультурності та розуміння необхідності їхньої реалізації обговорюються на державному рівні і знайшли своє відображення в основних державних доктринах про освіту, зокрема: в Державній національній програмі «Освіта.Україна XXI ст.», Національній доктрині розвитку освіти, Державній програмі «Вчитель», Концепції розвитку педагогічної освіти та її інтеграції в європейський освітній простір, Указах Президента про невідкладні заходи щодо забезпечення якості освіти тощо. Отже, українське суспільство ставить перед педагогічними працівниками надзвичайно важливе завдання – виховати справжнього громадянина і патріота, орієнтованого на збереження суверенітету, захист прав, свобод і соціальних інтересів свого народу. Водночас ми повинні враховувати полікультурність

нашого суспільства. Завдання будь-якого закладу освіти – не лише вчити, але й виховувати, формувати особистість, яка буде перебувати під постійним впливом духовної культури свого народу, своєї нації, проте вона повинна не менш чутливо ставитися до представників інших національностей, які мешкають поряд, і також є повноправними громадянами України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку міжнародного експерту Ради Європи з розроблення навчальних планів і програм, керівника секції «Європа» Державного інституту громадянської освіти землі Баден-Вюртенберг (Німеччина), К.Дюрра, для спільного проживання у вільній та відкритій Європі нам потрібні стабільні цінності, які ґрунтуються на повазі до принципів демократії, прав людини, миру, свободи та братерства; потрібні *міжкультурна компетентність*, толерантність, анти-націоналістична позиція та розуміння нашої спільної історії, культурних досягнень і спадщини. Вміння автономно, критично та поінформовано мислити, готовність брати на себе відповідальність, інноваційна позиція – це ті *компетентності*, якими має володіти майбутній громадянин європейської спільноти [2, с. 3].

Спираючись на наукові дослідження з проблем міжкультурної взаємодії, ми можемо визначити поняття «*міжкультурна компетентність*» як наявність певних знань, умінь та навичок, що використовуються у процесі спілкування з людьми інших культур. Відповідно міжкультурну компетентність можна також визначити як наявність у вчителя знань про свою культурну належність та свої культурні традиції для того, щоб використовувати ці знання у процесі взаємодії з різноманітним культурним учнівським середовищем й розвивати у поведінці певні стратегії, що будуть доречними під час спілкування з представниками інших культурних груп в умовах *полікультурного* (мультикультурного) навчального середовища [3, с. 28]. Таким чином, *полікультурна освіта* стає важливою складовою сучасної освіти, що ґрунтується на принципах діалогу і взаємодії різноманітних культур, вона повинна сприяти розвитку міжкультурної компетентності майбутнього учителя та адаптації людини до різноманітних культурних цінностей у ситуації існування множинності культур [4, с. 73]. У теорії та практиці педагогічних досліджень існує багато вітчизняних та зарубіжних підходів до тлумачення поняття «*полікультурна освіта*». Проте, на нашу думку, діалоговий підхід, а саме концепції "діалогу культур" (О.Гірний, Є.Смотрицький, А.Шафрикова, Т.Менська, Л.Веденіна, Г.Дмитрієв, Томас) та мультиперспективної освіти (Гопферт, У.Шмідт) найкраще передають сутність даного поняття. Концепція "діалогу культур" завдяки її відмові від доміанти монологічності мислення: з монологом зазвичай пов'язується авторитарність, директивність, нетерпимість до іншої думки, тобто все те, що є неприйнятним для теорії полікультурної освіти. Зокрема російський дослідник А.Шафрикова вважає, що полікультурна освіта спрямована на збереження та розвиток усієї багатоманітності культурних цінностей, норм, зразків та форм діяльності, що існують у даному суспільстві, і базується на принципах діалогу і взаємодії різноманітних культур [6, с. 5].

Автори концепції мультиперспективної освіти вимагають перегляду освітніх програм шкіл та вищих навчальних закладів (особливо педагогічних) з метою відмови від монокультурної орієнтації. Певного значення набуває теоретичне положення про полікультурність як важливого компоненту професіоналізму. Отже, вирішення завдань полікультурної освіти школярів потребує посилення полікультурного компонента у підготовці майбутнього вчителя. Майбутні вчителі повинні вміти працювати з різноманітним культурним учнівським середовищем, вірно розуміти особистісні відмінності (з огляду на їх расову, національну, культурну, релігійну приналежність тощо), бути толерантним до них, вміти стверджувати своїми власними вчинками і словами культурний плюралізм у суспільстві [1, с. 13].

Таким чином, *полікультурну освіту* ми можемо розглядати у міжнародному та міжнаціональному контексті як взаємодію різноманітних культурних середовищ у сфері

освіти, а також як основний принцип конструювання змісту навчальних програм підготовки майбутніх учителів. Навчально-виховний процес підготовки майбутніх учителів має здійснюватись на рівні міжпредметної інтеграції, розрахованої на досягнення учнями (студентами) синтезу мовної, спеціально-предметної та соціокультурної компетентності. Методологічне обґрунтування цього підходу щодо професійної підготовки вчителя ми можемо знайти у працях українських дослідників (І.А.Зязюна, О.М.Джуринського, О.Семенов, О.Шевнюк), які окреслили головні чинники готовності вчителя до професійно-педагогічної, суспільно-політичної та соціокультурної діяльності як визначального показника соціальної зрілості майбутнього педагога та його педагогічної готовності до міжкультурної взаємодії.

Проте аналіз наукової літератури з даної проблеми показав недостатній рівень дослідженості питання розвитку міжкультурної компетентності майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки. Нині в Україні на хвилі інтеграції до світового та європейського культурно-освітнього простору створюються наукові та методичні центри з даної проблеми, виникає природня зацікавленість до зарубіжних країн, які мають величезний досвід мультикультурної взаємодії та професійної підготовки вчителів до її здійснення. Вивчення порівняльних досліджень у галузі вищої освіти, які проводяться з метою одержання об'єктивної інформації про стан освіти в Україні та в європейських країнах, що приєдналися до Болонського процесу, є дуже важливим. Такі дослідження дають можливість не лише виявити чинники, що впливають на якість навчання, а й зіставити одержані показники якості та рівня освіти в країні з міжнародними стандартами, спрогнозувати динаміку й основні тенденції розвитку. Найбільш цікавою з огляду на її недослідженість для вітчизняної наукової школи є Швейцарія – «природня лабораторія» мультикультуралізму, батьківщина поняття «полікультурність» (вперше було вжито для визначення культурного розмаїття країни).

Формулювання цілей. Тому метою нашого дослідження є вивчення особливостей полікультурної освіти як засобу розвитку міжкультурної компетентності майбутніх учителів Швейцарії. У ході наукового пошуку ми поставили завдання визначити ключові поняття дослідження : «полікультурна освіта», «міжкультурна компетентність», «міжкультурна педагогіка»; визначити специфіку їх тлумачення з огляду на професійну підготовку майбутніх учителів Швейцарії та окреслити перспективні напрямки подальшої міжкультурної взаємодії України та Швейцарії з точки зору інтеграції у єдиний європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу. Швейцарська Конфедерація є поліетнічним, полікультурним суспільством, що століттями будує міжкультурний діалог на території 26 незалежних кантонів, де проживає 7,4 млн. жителів, є 4 національні мови, 3 перші з яких – державні (французька, німецька, італійська та ретороманська), 7 сильних політичних партій, які по-різному бачать навіть таке питання як інтеграція країни до ЄС. Швейцарська нація являє собою спільноту громадян, між якими немає ні етнічної, ні мовної, ні релігійної єдності. Географічна диверсифікація вплинула на національну, і хоча Швейцарія є мовним осередком трьох найпоширеніших європейських мов, – суто швейцарської мови не існує. Швейцарія – країна, що є символом нейтралітету. Нейтралітет Конфедерації споконвіку дозволяв країні не лише бути поза світовими війнами, але й допомагав підтримувати єдність нації, незважаючи на її мовну і культурну диверсифікацію. Важливими компонентами педагогічної освіти Швейцарії в умовах мультилінгвізму та полікультуралізму є культурологічні, етноісторичні та етнопсихологічні знання, вміння виділяти або вносити у зміст загальної освіти ідеї, що відображають культурне різноманіття своєї країни й етносу; вміння організувати педагогічний процес як діалог носіїв різних культур [5, с. 5-6].

У Швейцарській Конфедерації державна освітня політика на сучасному етапі спирається на новий Закон «Про вищу освіту», прийнятий у 2004 р. та на нормативну базу Швейцарської Асоціації кантональних міністрів освіти. У Законі зокрема зазначається необхідність якісних

змін у підготовці майбутніх учителів: переходу від підготовки суто професійної (що відбувалась у педагогічних коледжах) до академічної (університетської) згідно з принципами послідовності, гармонізації та глобалізації навчання. Попри незалежності кантонів та комун, які регулюють діяльність освітніх закладів, відповідно до нового Закону про професійну освіту і законопроекту «Швейцарський університетський простір: Швейцарія 2008», відбувається посилення взаємодії між Конфедерацією (центральним урядом) та кантонами і комунами (регіональним урядом), впроваджується універсальна законодавча база для всіх університетів і в такий спосіб покращується мобільність та міжкультурна взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу [5, с. 6-8].

Розглянемо детально змістовний компонент формування професійних компетентностей майбутніх учителів на різних рівнях вищої професійної педагогічної підготовки [5, с. 45-48].

Якщо розглядати рівень дошкільної та початкової шкільної підготовки, курікулум містить цикл педагогічних наук: спеціальна педагогіка та *міжкультурна педагогіка*, дошкільна дидактика та дидактика початкової школи, предметноорієнтована дидактика, педагогічна практика. Мета міжкультурного навчання на цьому рівні – забезпечити студентів знаннями, вміннями та навичками, необхідними для роботи у закладах дошкільної та початкової освіти або окремо кожної з них в умовах полікультурної освіти. Для отримання диплома вчителя початкової школи і кваліфікаційного рівня «Бакалавр» студенти мають набрати 180 кредитів (на педагогічну практику відводиться 36-54 кредити) та мають оволодіти певними професійними компетентностями, зокрема:

- навчати та виховувати дітей відповідно до освітніх вимог, враховуючи індивідуальні потреби кожної дитини, її індивідуальні особливості фізичного та психічного розвитку, незалежно від расової, релігійної та ін. Приналежностей;

- брати участь у розробці та реалізації міжнародних та міжрегіональних педагогічних проектів;

- оцінювати власну діяльність з точки зору сформованості ключових міжкультурних компетенцій (наприклад, знання кількох мов).

Підготовка майбутніх учителів середньої школи дещо відрізняється від підготовки педагогів початкової школи. Додається предметне навчання та методики викладання даних предметів, усі інші компоненти залишаються незмінними. Для отримання диплома вчителя середньої школи і кваліфікаційного рівня «Магістр» студенти мають набрати 270-300 кредитів та 120 кредитів за педагогічну практику з методиками навчання. Науково-педагогічна робота оцінюється максимально у 36 кредитів, а практика у ВНЗ оцінюється у 48 кредитів. Студенти після завершення навчання оволодіють наступними професійними компетентностями:

- планувати уроки відповідно до сучасного курікулуму, та здійснювати навчально-виховний процес у відповідності до принципів інтегрованого навчання та полікультуралізму;

- підтримувати учнів у процесі індивідуального і професійного самовизначення і підготувати їх до трансферу в інші навчальні заклади (враховуючи мовну диверсифікацію);

- брати участь у розробці та реалізації міжнародних та міжрегіональних педагогічних проектів;

- оцінювати власну діяльність з точки зору сформованості ключових міжкультурних компетенцій, планувати подальшу роботу з підвищення фахового рівня.

Підготовка майбутніх учителів до роботи у старшій профільній школі (Matura) поєднує у собі теоретичну і практичну підготовку відповідно до специфікації курікулуму шкіл Matura в університетах, університетах прикладних наук та педагогічних університетах (оцінюється у 60 додаткових кредитів), а також орієнтує майбутнього вчителя на залучення до науково-дослідницької роботи. По завершенню навчання студенти можуть працювати як учителі середньої школи, так і в старшій профільній школі.

Вони одержують диплом учителя школи Matura, кваліфікаційний рівень Магістра їм призначається як результат завершення навчання у ВНЗ згідно з їхньою спеціалізацією. Студенти мають уміти:

- планувати уроки відповідно до сучасного курікулуму та здійснювати навчально-виховний процес у відповідності до принципів інтегрованого навчання та полікультуралізму;
- заохочувати учнів до критичного мислення та відповідального ставлення до власних вчинків, толерантності;
- брати участь у розробці та реалізації міжнародних та міжрегіональних педагогічних проектів;
- оцінювати власну діяльність з точки зору сформованості ключових міжкультурних компетенцій.

Висновки. Отже, ми можемо зробити висновок, що підготовка майбутніх учителів Швейцарії здійснюється відповідно до сучасних інтеграційних викликів і дійсно відрізняється від української системи професійної педагогічної підготовки наявністю у загальнопедагогічному курікулумі таких дисциплін як спеціальна педагогіка, міжкультурна педагогіка. Після освітньої реформи 2004р. «Міжкультурна педагогіка» у Швейцарії викладається для студентів рівня «Бакалавр» і «Магістр». Цей курс покликаний забезпечити майбутніх учителів необхідними знаннями та компетентностями з міжкультурної педагогіки, яка містить методологічні та дидактичні аспекти виховання особистості на засадах плюралізму, глобалізації, поліетнічності та полікультурності суспільства; забезпечує аналітичними матеріалами порівняльних досліджень з полікультурної освіти європейських країн та поєднує у собі освітній, політичний, релігійний та соціальний контекст [7].

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що у Швейцарії міжкультурна компетенція майбутніх педагогів забезпечується на основі принципів мультиперспективної освіти: шляхом посилення полікультурного компоненту в оновлених освітніх програмах педагогічних університетів.

Сьогодні не викликає сумніву факт актуальності *полікультурної освіти*, її вагомого внеску в процес реформування всієї системи вищої освіти як Швейцарії, так і України, але ми вбачаємо перспективний напрямок подальшої міжкультурної взаємодії цих двох країн з точки зору розробки цілей, форм і методів, функцій, змісту та інноваційних технологій даного компоненту. Українським науковцям необхідно переконатися у важливості поширення передового зарубіжного досвіду та імплементації його позитивних рис у національне освітнє полікультурне середовище.

Література:

1. Алексащенко І. В. Поликультурное образование: диалог культур и билингвальное обучение // Педагогика открытости и диалога культур // Под ред. М. М.Певзнера, В. О.Букетова, О. М.Зайченко. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. – с. 103-147.
2. Дюрр К. Освіта для європейського громадянства та українські перспективи / К. Дюрр, О. Сулова, С. Чепурний [та ін.] // Піврічний інформаційний бюлетень проекту «Громадянська освіта – Україна». – 2006. – №3. – С.2-6.
3. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / Ред. кол. М Софій (голова), І. Єрмаков (керівник автор.кол. і редактор) та ін. – К.: Контекст, 2000. – 336 с.
4. Полянський П. Урахування полікультурності у проекті державного стандарту базової і повної середньої освіти / П. олянський // Якісна освіта в багатоетнічному суспільстві : Матеріали регіонального семінару. – К. : Сфера, 2004. – 136 с., С.72-79.
5. Studying in Switzerland. Universities / Edited by Rectors' Conference of the Swiss Universities (CRUS). – Berne, 2008 (8th edition) – 51p.

6. А.В.Шафрикова. Мультикультурный подход в обучении и воспитании школьников/Автореферат. – Казань, 1998.

7. Council of Europe/ERICarts, “Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, 10th edition”, 2009 [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.culturalpolicies.net/web/intercultural-dialogue-database.php – 22k

Автор статті розкриває проблеми полікультурного образования як одної з важливіших складових сучасного образования, которая способствует развитию межкультурной компетентности будущих учителей Швейцарии. В процессе работы над статьей автор определил основные отечественные и зарубежные подходы к толкованию понятий «поликультурное образование», «межкультурная компетентность», определил цели и задания межкультурной педагогики.

The author of the article discloses problems of polycultural education as one of major components of modern education that promotes the development of intercultural competence of future teachers of Switzerland. While working on the article the author has defined the basic Ukrainian and foreign approaches to interpretation of concepts «polycultural education», «intercultural competence», has defined the purposes and tasks of intercultural pedagogics.

УДК 378.014.256 (494)

Радченко Т. А.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ БОЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ШВЕЙЦАРІЇ

У статті висвітлюються передумови реформування вищої освіти Швейцарії та основні шляхи адаптації національної системи вищої освіти Швейцарії у рамках завдань Болонського процесу.

Постановка проблеми. Нова роль освіти в добу бурхливої глобалізації вимагає переосмислення змісту і функцій системи освіти у кожній з країн світу. У той же час відбувається процес створення єдиного наукового і освітнього простору з розробкою і впровадженням загальноєвропейських стандартів і критеріїв у вищій освіті.

Процеси інтеграції освіти і науки в Європі розпочалися ще з середини ХХ століття. Перші спроби зближення національних систем вищої освіти відбулися у 1957 році з підписанням Римської угоди, в якій відзначалось, що складовими процесів інтеграції Європи є завдання щодо „приведення національних законодавств до загальноєвропейських норм, розширення доступу до вищої освіти, підвищення мобільності студентів і викладачів та їх затребуваності на ринку праці, створення довгострокових систем навчання” [1]. Пізніше ідеї створення відкритого європейського простору для вищої освіти втілилися у розробленні та підписанні представниками Європи „Великої Хартії Університетів” (1988р.), Лісабонської конвенції (1997р.) та Сорбонської декларації (1998р.).

Один з найважливіших кроків у цьому напрямі був зроблений 19 червня 1999 року, коли на рівні держав було започатковано Болонський процес. Міністрами освіти 29 країн Західної і Центральної Європи від імені своїх урядів у місті Болонья (Італія) був підписаний документ, який отримав назву „Болонська декларація” – угода щодо стандартизації підходів до організації навчального процесу і функціонування вищої школи в Європейському Союзі. Таким чином, було розпочато процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і необхідних інституціональних перетворень у вищих навчальних закладах Європи [3, с.54]. З того часу кожні два роки організується Міністерська конференція, що збирає міністрів освіти країн-учасниць з метою обговорення досягнутих результатів та визначення